

Interview met Hugo Gastkemper en Gert Dekker (deel 2)

Versterken lokale kennis spee

Hugo Gastkemper (Stichting RIONED)

Gert Dekker (VNG)

In deel 1 van het interview hebben we de uitdagingen geformuleerd waar gemeenten en waterschappen de komende jaren samen voor staan. Om te besparen moeten gemeenten en waterschappen alleen die maatregelen in hun plannen opnemen die aantoonbaar voldoende effectief zijn en deze vervolgens efficiënt uitvoeren. In dit deel van het interview gaan we nader in op de vormgeving van de vernieuwde lokale samenwerking en op de kennisstrategie die daarbij nodig is. Hoe gaat de taakverdeling tussen lokaal en landelijk onderzoek er bij deze kennisstrategie uit zien?

Wat zijn de uitgangspunten bij de samenwerking?

Dekker: Uitgangspunt is en blijft dat gemeenten en waterschappen hun bestuurlijke taken behouden maar veel meer resultaatgericht gaan samenwerken. Dit geldt zowel voor de investeringen als voor de uitvoering van operationele taken.

Gastkemper: Meer dan in het verleden zullen gemeenten en waterschappen gezamenlijk doelen moeten formuleren en in goed overleg effectieve maatregelen uitvoeren, d.w.z. de maatregelen die echt nodig zijn en ook daadwerkelijk voldoende bijdragen aan het bereiken van de beoogde doelen. De keuze van het juiste schaalniveau is hierbij belangrijk wat niet wil zeggen dat schaalvergroting altijd zaligmakend is.

Wat zijnde speerpunten bij de nieuwe aanpak?

Dekker: Het bundelen van lokale kennis en capaciteit op het gebied van investeringsprogrammering (incl. beleid, planvorming,

regie en aansturing e.d.) en de uitvoering van operationele taken. Deze bundeling is niet alleen gericht op het vergroten van de effectiviteit (de goede dingen doen) en de efficiëntie (de dingen goed doen), maar voorziet ook in uitdagingen op het gebied van de kwaliteit en kwetsbaarheid van de uitvoering van de beheertaken. De dreigende personeelstekorten in de sector (en daarmee de toenemende kwetsbaarheid) vormen misschien wel de belangrijkste noodzaak om over te gaan op een andere wijze van werken dan we tot nu toe gewend zijn. Het is essentieel dat de lokale kennis goed wordt verankerd binnen de lokale organisaties. De Waterwet zegt expliciet dat waterschappen en gemeenten verplicht zijn om af te stemmen in het belang van een samenhangend en doelmatig waterbeheer. Deze afstemming gebeurt niet meer op basis van eenzijdige voorschriften in vergunningen, maar op basis van gelijkwaardigheid en afspraken. Met de inwerkingtreding van de Waterwet en onderliggende uitvoe-

ringsbesluiten zijn en worden de vergunningen tussen waterschap en gemeenten grotendeels geschrapt.

Op welk schaalniveau gaat de regionale samenwerking plaats vinden?

Dekker: Bij het lokale investeringsprogramma zetten we in op maximaal het schaalniveau van een zuiveringskring en bij de regionale uitvoering van operationele taken op maximaal het schaalniveau van het waterschap. Bij de investeringen moet de afstand tot het beheer van de openbare ruimte niet te groot worden. Bij de operationele taken heeft een grotere schaal twee belangrijke voordelen: de schaarse personele capaciteit wordt optimaal benut en de regionale kennis wordt op een doelmatige wijze verzameld en beheerd. Het gaat hierbij dan om meer dan alleen maar het monitoren van overstorten. Het gaat bijvoorbeeld ook om het beheren van gegevens, het onderhouden van rioolgemalen, sturing van afvalwaterstromen door middel van RTC e.d.

rpunt aanpak afvalwaterketen

Kennisstrategie RIONED

Stichting RIONED streeft met haar Kennisstrategie naar doordacht besparen en vergroten van de professionaliteit. Om de beoogde besparingen in het waterbeheer te realiseren zonder afbreuk te doen aan het functioneren van riolering en zuivering is veel meer inzicht nodig in de effectiviteit van maatregelen t.a.v. vervanging, waterkwaliteit en waterberging. Inzicht in stelsels moet verbeteren om onnodige investeringen te voorkomen. Verder moet het gegevensmanagement waar mogelijk worden gestandaardiseerd. Tenslotte pleit RIONED voor het instellen van kenniscoaches. Kenniscoaches zijn onafhankelijke topdeskundigen op gebied van inhoud en proces die door hun persoon met gezag bijdragen aan bijvoorbeeld de analyse van investeringsprogramma's, zoeken naar efficiencywinsten, meedenken aan samenwerkingsvormen en klankborden met gemeenten en waterschappen.

Hoe ziet de nieuwe kennisstrategie er uit?

Gastkemper: Meer dan voorheen komt het accent te liggen op het vergroten van de lokale kennis. Hiertoe zal er lokaal meer onderzoek moeten worden uitgevoerd. Dit betreft niet alleen het monitoren van het hydraulische functioneren van de riolering. Het gaat ook om meer algemene kennis van het totale functioneren van de afvalwaterketen en de regionale effecten op de waterkwaliteit en om kennis van de effectiviteit van maatregelen ter voorkoming van wateroverlast. Het gaat hierbij niet alleen om maatregelen in de riolering maar ook om maatregelen op de RWZI en maatregelen in de stadswateren zoals baggeren en creëren van waterberging.

Dekker: Hier ligt een belangrijk raakvlak met de lokale investeringsprogrammering, inclusief beleid en planvorming. De regio bepaalt de lokale kennisbehoefte en verzamelt en beheert de daarvoor benodigde gegevens. Vervolgens worden daarmee lo-

kale maatwerkoplossingen bepaald met een goede kosteneffectiviteit.

Gastkemper: De lokaal verkregen kennis kan vervolgens weer opgeschaald worden naar landelijk niveau. In aansluiting hierop is het streven dat door het nieuwe ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M), STOWA en RIONED gewerkt wordt aan het bundelen van landelijke basiskennis en het vergroten van de algemene kennis over de effectiviteit van bepaalde maatregelen. Door middel van landelijke onderzoeksprotocollen en door het beschikbaar stellen van expertise van topspecialisten kan de kennisopbouw in de regio's worden ondersteund.

Dit vraagt wel een subtiel samenspel tussen alle betrokkenen.

Gastkemper: Dit samenspel is de kern van de nieuwe kennisstrategie. Eind vorige eeuw is door de NWRW ook uitgebreid onderzoek gedaan wat op zich kwalitatief van hoog niveau was. Bij de vertaling naar landelijk beleid zijn er achteraf fouten gemaakt. De te starre toepassing van de landelijke basisinspanning heeft soms geleid tot onnodige maatregelen of maatregelen op de verkeerde plek.

Dit betekent wel een grote omslag in denken en doen.

Gastkemper: Klopt. Het komt er op neer dat er een flinke cultuurverandering staat aan te komen waarbij we moeten omschakelen van 'top down/ norm gericht' naar 'bottom up/ resultaat gericht' denken en werken. Hier zijn we wel een aantal jaren mee bezig.

Dekker: In de nieuwe denktrant komt het er op neer dat we doelen en middelen veel beter gaan scheiden. Een doel als '1% per jaar afkoppelen' was tot voor kort de normaalste zaak van de wereld, althans zo werd het soms beleefd. Het middel werd een doel op zich. In de nieuwe aanpak kan dit zo niet meer en zal degelijk moeten worden onderbouwd wat de beoogde effecten zijn en welke doelstellingen er mee worden gerealiseerd. Het zal betekenen dat er een geheel nieuwe generatie waterprofessionals moet komen die zich deze materie eigen gaat maken. Dat vraagt van ons allemaal een andere opstelling. De tijd van de normgerichte cultuur, die toch wel typerend is voor de watersector, zullen

we achter ons moeten laten. Deze uitdaging is essentieel voor de sector om ook in de toekomst tegen de laagst maatschappelijke kosten te kunnen werken en bovendien een inspirerende werkomgeving te bieden. Het is de opgave, met name voor jonge ambitieuze waterprofessionals, om lokaal deze uitdaging op te pakken.

Hoe past het streven naar een meer duurzame afvalwaterketen in deze aanpak?

Gastkemper: We kunnen in de toekomst beter spreken van 'gebruikt water' in plaats van afvalwater om aan te geven dat er veel waardevoelers in zit. Dit past goed bij de actuele 'Cradle to Cradle' benadering. Toch is mijn verwachting dat hergebruik in de vorm van fosfaat, thermische energie of proceswater pas op wat langere termijn economisch echt rendabel is. Tot die tijd zal het accent voor de riolering toch vooral liggen op vervanging in combinatie met het klimaatbestendig maken van de openbare ruimte. De komende jaren zullen we wel pilotprojecten moeten uitvoeren om de effectiviteit van duurzame oplossingen te kunnen onderzoeken.

Dekker: Het is mijn overtuiging dat de nieuwe lokale en regionale aanpak ook kan helpen om de transitie naar een meer duurzame afvalwaterketen te maken.

Welke landelijke ondersteuning kunnen gemeenten waterschappen verwachten?

Dekker: De lokale en regionale bestuurlijke processen worden centraal ondersteund door de UvW en de VNG en samen met RIONED en ander kennisinstituten worden protocollen ontwikkeld voor kennisuitwisseling. I&M, UvW en VNG brengen binnenkort een boekje uit met adviezen aan gemeenten en waterschappen over een nieuwe wijze van samenwerken op basis van gelijkwaardigheid en afspraken in plaats van eenzijdige voorschriften in vergunningen. Aanvullend wordt er gewerkt aan een Nationaal Bestuursakkoord waarin deze totaalaanpak wordt verankerd.

*) Auteur is zelfstandig adviseur bij Stad & Watervisi